

HOFJESKRANT

NIEUWSBRIEF VAN DE STICHTING LANDELIJK HOFJESBERAAD

nummer 38, najaar 2016

Hofjesregenten op bezoek in het Haarlemse Zuiderhofje.

VERDER IN DIT NUMMER:

- Mededelingen van het bestuur
- Van de voorzitter
- Voorjaarsbijeenkomst 2016
- Nieuw lid: Stichting Hofjes Diaconie van de Hervormde Gemeente Leiden
- Hofjesnieuws
- Boekennieuws

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

LANDELIJK HOFJESBERAAD

De Stichting Landelijk Hofjesberaad is bedacht op 8 april 1997 en daadwerkelijk opgericht op 4 juni 1997.

BESTUURSSAMENSTELLING:

Mr H. van Eesteren, voorzitter (070-350 63 48)
Ing J. H. Willeminck, penningmeester (023-528 84 36)
Mr E.W. Oosterbaan, secretaris (0224-215 185)
Mw E.C.M. Elzenga-Duynstee, lid (070-4068513)
Mw mr J.B. Baars-Goettsch, lid (035-8877 793)

HOFJESKRANT

De Hofjeskrant is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Bestuursleden van de aangesloten hofjes krijgen de krant automatisch op hun huisadres. Op de website van het LHB is de Hofjeskrant ook te downloaden en/of te lezen.

SECRETARIAAT

Stichting Landelijk Hofjesberaad
Vooruitgangstraat 167
2032 RK Haarlem
Het secretariaat is tijdens kantooruren te bereiken op
023 - 5400644
info@hofjesberaad.nl
Contactpersoon: Joke Slootheer
www.hofjesberaad.nl

AANMELDING NIEUWE LEDEN

Voor meer informatie over het Landelijk Hofjesberaad en/of de mogelijkheden voor aansluiting bij het beraad kunt u zich richten tot Joke Slootheer (secretariaat).

Natuurlijk zijn wij ook zeer geïnteresseerd in uw reactie op de Hofjeskrant. Belt of mailt u gerust, ook als u een actieve bijdrage wilt leveren aan het werk van de stichting.

LANDELIJK

HOFJESBERAAD

COLOFON

Uitgave van het Landelijk Hofjesberaad.
Verschijnt tweemaal per jaar: voorjaar en najaar
ISSN: 1872-5619

Redactie: Henk Looijesteijn
Vormgeving: Tekst in Vorm, Joke Slootheer
Druk: Paswerk Grafisch, Cruquius

NAJAARSBIJEENKOMST IN DEN HAAG

Zaterdag 5 november 2016

De Najaarsbijeenkomst zal dit keer plaatsvinden in Den Haag, waar het LHB te gast zal zijn bij het Heilige Geesthofje, dat zijn vierde eeuwfeest viert, net als het Haarlemse Lutherhofje vorig jaar en het hofje In den Groenen Tuin dit jaar.

De bijeenkomst zelf zal zijn in de Barthkapel, vlakbij het Hofje van Wouw, waar het LHB al eens eerder bijeengekomen is. Uiteraard zal even worden stil gestaan bij het jubileum.

Na de daarop volgende huishoudelijke vergadering zal Henk Looijesteijn een lezing geven over het dagelijks leven in Den Haag in 1616, ten tijde van de stichting van het Heilige Geesthofje.

Heilige Geesthofje jarig.

ADVERTENTIE TARIEVEN

De advertentietarieven voor de Hofjeskrant zijn sinds 10.02.2004 niet veranderd. Zij bedragen:

1/6 pagina	€ 150,-	1/2 pagina	€ 500,-
hele pagina	€ 750,-	hele achterpagina	€ 1.000,-

VAN DE VOORZITTER

Op zaterdag 9 april 2016 waren wij te gast bij het Luthers Hofje in Haarlem. De vergadering, die plaatsvond in de prachtige Lutherse Kerk, werd bijgewoond door een record aantal van rond 90 vertegenwoordigers van bij het LHB aangesloten hofjes. Voor een meer uitgebreide samenvatting van deze geslaagde dag verwijs ik naar het verslag elders in deze Hofjeskrant.

Dit najaar zullen de Tweede Kamer en de Eerste Kamer naar verwachting een wetswijziging behandelen betreffende de verhuurderheffing. Het voorstel van de minister is de franchise te verhogen van 10 naar 25 woningen. Waarschijnlijk wordt het voorstel aangenomen. Hierdoor zal twee-derde van de bij ons aangesloten hofjes met ingang van 1 januari 2017 buiten de heffing gaan vallen. Helaas zullen de overige hofjes een weliswaar lagere, maar voor de grotere nog steeds aanzienlijke bijdrage moeten blijven betalen. Onze lobby heeft een belangrijke rol gespeeld bij de besluitvorming van de minister. Er zat helaas niet meer in. Graag wil ik mijn collega bestuurslid Jan Willeminck en Job Thöne van Hofje De Bakenesserkamer en het Essenhof in Haarlem bedanken voor hun inzet en steun. Wij zullen volgend voorjaar

bij de kabinetsformatie wederom onze bezwaren tegen de heffing naar voren brengen en opnieuw pleiten voor een verdere verlaging.

In april is het Begijnhof in Breda deelnemer van onze Stichting geworden. Een prachtig hof, dat zeer de moeite waard is om te gaan bekijken.

Tijdens de voorjaarsvergadering werd het derde deel van de Hofjesreeks met de titel: *Bevorderaars van het goede, een kleine bestuursgeschiedenis van het Nederlandse hofje* ten doop gehouden. In dit door Henk Looijesteijn geschreven boek wordt een beeld gegeven van de geschiedenis van hofjesbesturen en bestuurders. Lang niet alle hofjes hebben boekjes besteld. Ik roep u op dit alsnog te doen, bijvoorbeeld als een mooi eindejaarsgeschenk voor bewoners. Het boek kan besteld worden bij

uitgeverij Van Stockum in Den Haag of bij het secretariaat. De speciale prijs voor deelnemers is €15.

Inmiddels zijn de voorbereidingen gestart voor het vierde deeltje. Dit zal gaan over de ontwikkeling van hofjes tussen 1800 en 1950. De potentiële auteur zal half oktober een eerste opzet gereed hebben. De presentatie wordt voorzien in de najaarsvergadering van 2017.

Op de zonovergoten Open Monumentendag zijn onze hofjes weer goed bezocht. Het is telkens weer mooi te ervaren hoe verrast mensen zijn wanneer ze bij het binnengaan van het hofje binnengaan een verborgen parel en oase van rust aantreffen.

Huib van Eesteren

AFSCHEIDSDINER VAN MAARTEN POLDERMANS

Een mijmerende Maarten.

Huib overhandigt Maarten zijn steentje.

Daan prijst Maarten.

Op 14 mei 2016 zwaaide het bestuur Maarten Poldermans uit met een diner in restaurant Parck te Haarlem.

Zoals bekend is Maarten één van de bestuursleden van het eerste uur en heeft hij zich maar liefst achttien jaar ingezet voor het LHB in het algemeen

en de Hofjeskrant in het bijzonder. Voorzitter Huib van Eesteren en erevoorzitter Daan van den Briel hielden beiden een lofrede, en Maarten werd uitgezwaaid met een fraai cadeau – een kloek boek over de Eerste Wereldoorlog – en uiteraard het beroemde LHB-steentje met bijbeho-

rende oorkonde. Maarten was ooit één van de initiatiefnemers van de instelling van het steentje, dat wordt uitgereikt aan mensen en besturen die zich op een bijzondere wijze hebben ingezet voor het hofje. Nu mocht hij er dan eindelijk zelf één in ontvangst nemen.

VOORJAARSBIJEENKOMST

Op 9 april 2016, een stralende voorjaarsdag, vond de Voorjaarsbijeenkomst plaats in hofjesstad Haarlem. Het LHB was te gast bij het Lutherse Hofje, onderdeel van het complex van de Haarlemse Lutherse gemeente.

Voorzitter Lieuwe Zoodma heette iedereen welkom in de Lutherse kerk, die in 2015 het 400-jarig bestaan vierde. Alice Nederkoorn, ouderling en één van de auteurs van het toen verschenen gedenkboek van de Lutherse kerk, vertelde vervolgens met verve over de geschiedenis van kerk en hofje. Dat was bestemd voor oude lutherse dames, uiteindelijk negen in totaal. Een aantal huisjes zijn bij een renovatie verheeld zodat het hofje nu vijf huisjes telt.

De opkomst was groter dan ooit, met 90 aanwezige hofjesbestuurders van 37 hofjes. Het LHB mocht drie nieuwe leden verwelkomen in de vergadering: Stichting Stadsherstel uit Enkhuizen, dat twee historische hofjes onder de hoede heeft, de Stichting Hofjes Diaconie van de Hervormde Gemeente Leiden, die maar liefst negen hofjes beheert, en de Delftse Stichting d'Oultremont, eigenaar van het Hofje van Almonde.

Dat had eind 2015 op de valreep de doelstelling van het LHB-bestuur – in 2015 tot honderd leden groeien – mogelijk gemaakt. Om dat bijzondere wapenfeit te vieren overhandigde de voorzitter aan Guus Schilte van de Stichting d'Oultremont een oorkonde die deze bijzondere gebeurtenis vastlegt.

Tijdens de daaropvolgende vergadering vormden de verhuurderheffing

en het al of niet aanvragen van een ANBI-status de meest tot discussie aanleiding gevende onderdelen van de agenda. De verhuurderheffing en in het bijzonder de in het najaar aangekondigde enquête van het Ministerie voor Wonen en Rijksdienst onder de groep niet-corporatie verhuurders, waarbij zes hofjes als respondent waren uitgekozen, was aanleiding voor een gedachtewisseling over de mogelijkheden om in Den Haag verder te lobbyen. De Belastingdienst heeft de aanvraag van het LHB voor een ANBI-status afgewezen. Men is van mening dat het LHB als doel heeft belangenbehartiging van de aangesloten hofjes en dus niet het algemeen belang nastreeft.

Na de vergadering hield Willemijn Wilms Floet, bouwkundig ingenieur en werkzaam aan de TU Delft, een boeiende voordracht over haar onderzoek naar de plaats van het hofje in het stedelijke landschap, in het bijzonder de Hollandse stad, waarop ze in 2015 was gepromoveerd. In haar boek, dat net uit was, worden in acht Hollandse steden de hofjes letterlijk in kaart gebracht, met talloze prachtige analysetekeningen, en met meer dan 150 foto's van Hollandse hofjes van fotografe Katja Effting. De ANBI-discussie kan volgens haar van nieuwe argumenten worden voorzien met haar boek, want ze betoogt dat de hofjes als semipublieke oases van rust en groen daarmee een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid van de stad.

Lieuwe Zoodma verwelkomt het LHB.

Na haar presentatie vond de aanbidding plaats van het eerste exemplaar van deel drie van de Hofjesreeks, *Bevorderaars van het goede*, aan Lenard van Diggelen als voorzitter van het regentencollege van het Rozenhofje. Als dank voor de bemiddeling met het financierende fonds kreeg het hofje ook een LHB-steentje uitgereikt.

Het was alweer anderhalf jaar geleden dat de eerste twee delen van de hofjesreeks verschenen, waarvan nu ongeveer 1400 exemplaren zijn verkocht. Van het derde deel, gedrukt in een oplage van 750 exemplaren, waren reeds 200 besteld door de LHB-leden. De voorzitter riep alle deelnemers op het boek af te nemen, zodat met de opbrengst van de eerste drie het volgende boek kan worden gefinancierd.

Alice Nederkoorn vertelt over de geschiedenis van kerk en hofje.

Guus Schilte ontvangt namens Stichting d'Oultremont van Huib de oorkonde voor het 100ste lid.

Willemijn Wilms Floet overhandigt aan Huib haar boek voor de hofjesbibliotheek.

Lenard van Diggelen ontvangt namens het Rozenhofje van Huib het eerste exemplaar van hofjesreeks nummer drie.

De voorzitter bedankte de mensen die *Bevorderaars van het goede* hebben verwezenlijkt, auteur Henk Looijesteijn, Bert Iwema Bakker die het LHB op het spoor zette van het financierende fonds, de leden van de leescommissie, Joke Slootheer die wederom de vormgeving verzorgde en Reinoud Douwes van Uitgeverij van Stockum.

Henk Looijesteijn vertelde nog kort iets over de inhoud, waarna Haarlemse hofjesjournalist Willem Brand en illustrator Alex van Koten het door hen naar een idee van bedenker Arwin Kossen gemaakte Haarlemse Hofjesspel presenteerden. Het rijk gevulde ochtendprogramma werd afgesloten met het overhandigen van een LHB-steentje aan de gastheer van de Voorjaarsbijeenkomst.

Daarmee was het zittende deel van de bijeenkomst voorbij, en kon men, na de lunch, beginnen aan het wandelende deel. Het gezelschap werd in drie groepen verdeeld en door Haarlemse hofjesregenten rondgeleid langs hun hofjes en ander stedenschoon. Daarna werd de bijeenkomst afgesloten in de fraaie Janskerk, zetel van het Noordhollands Archief, waar nog kon worden nagepraat bij een door die instelling aangeboden borrel.

De notulen van de Voorjaarsvergadering zijn de leden inmiddels toegestuurd. Meer foto's van de bijeenkomst vindt u op www.hofjesberaad.nl.

Bezochte Haarlemse hofjes, van boven naar beneden het Bruiningshofje, het Lutherse hofje en het Vrouwe- en Sint-Antonie Gasthuis.

NIEUW LID

STICHTING HOFJES DIACONIE VAN DE HERVORMDE GEMEENTE LEIDEN

Het LHB werd met één nieuw lid in één klap negen hofjes rijker met het toetreden van de in 1979 opgerichte Stichting Hofjes Diaconie van de Hervormde Gemeente Leiden, waarmee hofjesstad Leiden nu goed vertegenwoordigd is binnen het LHB.

De stichting beheert een keur van Leidse hofjes, waaronder het oudste, te weten het Jeruzalemhofje (1467), het Groot Sionshofje (1480), het Sint Annahofje of Joostenpoort (1503), het Bethaniënhofje (1563), het Cathrijn Jacobsdochterhofje (1598), het Cathrijn Maartensdochterhofje (1608), het Klein Sionshofje of Emerentia Banningshofje (1641), het Samuel de Zeehofje (1724) en het Coninckshofje (1758).

De Stichting mag dan nog net geen veertig jaar oud zijn, ze heeft een lange en eerbiedwaardige voorgeschiedenis, die teruggaat op de late 16de eeuw. Vanaf 1582 was de stedelijke armenzorg in Leiden gecentraliseerd in het college der aalmoezeniers, bestaande uit vier huiszittenmeesters en vier diakenen, respectievelijk wereldlijke en kerkelijke armenzorgbestuurders. Van meet af aan had het college zeggenschap over een aantal hofjes, waarbij de van oorsprong katholieke hofjes vanaf toen werden bestuurd en bewoond door protestanten.

Het Sint-Annahofje aan de Zegersteeg.

Het stelsel van gedeelde verantwoordelijkheid van kerk en stad bleef in stand tot in de 19de eeuw, tot heftige conflicten leidden tot een scheiding van wereldlijke en kerkelijke armenzorg. Vanaf 1862 had de diaconie van de Hervormde kerk de volledige zeggenschap over de bovengenoemde hofjes.

De diaconie vormde daartoe een aparte Commissie Hofjes van de Diaconie. Tot ver in de 20ste eeuw bleef de bewoning voorbehouden aan lidmaten van de Hervormde kerk, veelal ouderen, maar ook wel armlastige gezinnen. Het is aan de diaconie te danken dat de vaak noodlijdende hofjes zijn blij-

Gebroederlijk naast elkaar aan een grote tuin maar duidelijk onderscheiden: links huisjes van het Jeruzalemhofje, rechts van het Bethaniënhofje.

De put van het Jeruzalemhofje.

Tuin van het Jeruzalemhofje, met op de achtergrond het Bethaniënhofje.

ven bestaan, zij het in soms sterk verbouwde vorm.

Nadat de nieuwe Wet op de stichtingen in werking trad, vormde de diaconie in 1979 de hofjescommissie om tot de huidige Stichting, om in aanmerking te kunnen komen voor de broodnodige subsidies voor renovatie en restauratie.

Van de door de Stichting beheerde hofjes worden dit keer alleen de oudste, oorspronkelijk katholieke hofjes voorgesteld. De andere hofjes zullen in de volgende Hofjeskrant aan de orde komen.

Drie van deze katholieke hofjes werden dicht bij elkaar gesticht, aan de rand van de stad, op wat toentertijd

goedkope grond was. Het oudste hofje, het Jeruzalemhofje, werd gesticht door de kinderloze koopman en stadsbestuurder Wouter Ijsbrantsz († 1467). Hij was op pelgrimstocht naar Jeruzalem geweest, en stichtte bij zijn hofje een Jeruzalemskapel waar de hofjesbewoners elke vrijdag een mis voor hem moesten bijwonen.

Het Sint-Annahofje, dat in 1503 naast het Jeruzalemhofje werd gebouwd, was het werk van apotheker Joost Hendricksz van der Strijpen van Duiveland († 1503) en zijn vrouw. Het derde hofje dat erbij gebouwd werd was het Bethaniën- of Emmaushofje, dat in 1563 werd gesticht door de adellijke dame Agatha van Alckemade († 1573). Zo ontstond een cluster van drie hofjes die na de reformatie hun katholieke

karakter verloren. Het Jeruzalemhofje werd bestuurd via het college van aalmoezeniers en kwam zo bij de diaconie terecht. Het Sint-Annahofje daarentegen werd door familieleden bestuurd tot in de 18de eeuw, ging toen teloor en werd in 1862 om niet overgedragen aan de diaconie die de huisjes hun oorspronkelijke bestemming teruggaf. Het Bethaniënhofje werd ook door de afstammelingen bestuurd totdat het in 1709 aan de stad werd verkocht.

Het vierde voor-reformatorische hofje staat midden in de stad: het Groot Sionshofje, gesticht in 1480 door het rijke en liefdadige adellijke echtpaar Hugo van Swieten († 1482) en Lutgard van Boshuysen († ca. 1499), die ook een gasthuis in Katwijk stichtten. Ook dit hofje werd al in de 16de eeuw bestuurd door de aalmoezeniers. In de 17de eeuw verhuisde het naar een andere plek in de stad, maar het ziet er ouder uit dan de andere drie omdat die grondig zijn vernieuwd rond 1900. Het Sionshofje heeft echter een 17de-eeuws aanzien behouden. Eigenaardig aan dit hofje is dat het tot ongeveer 1800 alleen werd bewoond door echtparen, waarvan de vrouw het hofje moest verlaten als haar man overleed. Dat is gelukkig allang niet meer zo.

Na de reformatie begon de Gouden Eeuw voor Leiden, toen er veel hofjes bij kwamen. Maar daarover de volgende keer.

Het Groot Sionshofje, gesticht in 1480.

Tuin van het Groot Sionshofje.

HOFJESNIEUWS

BEZOEK AAN LEICESTER: PRESENTATIE VAN THE BRITISH ALMSHOUSE

Op de in 2011 in Haarlem georganiseerde Hofjesconferentie (zie Hofjeskrant 28, najaar 2011) werd door de Britse deelnemers al gesproken over het plan tot publicatie van een groot en degelijk werk over de geschiedenis van de Engelse hofjes, in het kader van het *Almshouse Project* van de *Family and Community Historic Research Society* (FACHRS).

In latere contacten met één van de deelnemers bleek dat er voortgang was maar dat deze erg traag verliep. Ruim een jaar geleden kwam het bericht dat het boek in 2016 zou verschijnen en op de jaarvergadering van de FACHRS zou worden gepresenteerd. Op 7 mei 2016 was het inderdaad zo ver en heb ik op hun uitnodiging de presentatie bijgewoond.

De FACHRS is een vereniging die tot doel heeft mensen bij elkaar te brengen die zich bezig houden met familiegeschiedenis en plaatselijke geschiedenis, en die gezamenlijk bepaalde projecten op zich kunnen nemen met als doel een wetenschappelijke bijdrage te leveren aan familie-historisch en lokaal-historisch onderzoek.

Eén van die langlopende projecten was het *Almshouse Project*, onder leiding van zeer ter zake deskundigen, dr. Helen Caffrey en professor Nigel Goose, die zich al jaren met dit onderwerp bezig hielden en beiden in Haarlem aanwezig waren. Projectcoördinator was Anne Langley, die de redactie voor haar rekening nam en ook de conferentie voorzat. Meer dan 30 (!) personen namen deel aan het project, zowel door het bijeen brengen van gegevens als het schrijven van hoofdstukken over een bepaald gebied.

Het op wetenschappelijke wijze samenvoegen van al deze informatie tot een goed en leesbaar boek heeft veel tijd gevraagd, maar er is nu een boek verschenen dat een uitstekend overzicht biedt van zeer uiteenlopende aspecten van de Britse hofjes in de jaren tussen 1400 en 1914. Tijdens de presentatie lichtten enkele onderzoekers hun eigen deelonderwerp toe, waaruit bleek hoeveel tijd zij hebben moeten investeren om informatie te verzamelen en te bundelen, maar ook met hoeveel plezier zij dat hebben gedaan. Het resultaat is verbluffend: bijzondere vondsten op een zeer goede wijze weergegeven.

Daan en Helen Caffrey in geanimeerd gesprek over boeken.

Namens het LHB heb ik onze felicitaties met de afronding van het *Almshouse Project* uitgesproken, de eerste drie delen van de Hofjesreeks cadeau gedaan en een exemplaar van hun boek in ontvangst mogen nemen. Het was een bijzonder ervaring om deze dag bij te wonen, waarbij meteen ook de contacten met onze Britse collega's zijn aangehaald.

Daan van den Briel

WETHOUDER OP BEZOEK BIJ AMSTERDAMS HOFJESBERAAD

Het Amsterdamse hofjesberaad vond dit jaar plaats in het Occohofje.

Voor het derde jaar achtereenvolgens kwam op 29 juni 2016 het Amsterdamse Hofjesberaad bijeen. Dat vindt ongeveer één keer per jaar plaats en brengt dan op informele wijze een aantal bestuurders van Amsterdams hofjes bij elkaar om op een ontspannen wijze de onderlinge contacten te verbeteren en relevante of actuele zaken te bespreken.

De plaats van samenkomst was dit keer het Occohofje aan de Nieuwe Keizersgracht, waar werd bijgepraat tot de aankomst van de wethouder Bouwen en Wonen, Laurens Ivens. Nadat de stadsbestuurder en de hofjes-

bestuurders het hofje en de regentenkamer hadden bewonderd, ontspannen zich een groepsgesprek tussen de wethouder (SP) en de regenten met uiteraard de verhuurderheffing als prangend onderwerp. De inmiddels bekende argumenten werden uitgewisseld en ook werd hij er op gewezen dat, als gevolg van het huidige regeringsbeleid, er een reële kans is dat ook de hofjesbestuurders huren boven de sociale huurgrens zullen moeten gaan vragen. Hoewel hij uiteraard niets kon beloven, beloofde de wethouder wel het onderwerp aan te kaarten in het overleg van de grote steden. Het gesprek werd van beide kanten als zeer zinvol ervaren.

EEN CADEAU VOOR TRIJN JANSDOCHTER AMEN

Borrelen rond de pomp.

Het Haarlemse Hofje In den Groenen Tuin dateert van 1616 en mocht dus dit jaar het 400-jarig bestaan vieren.

Omdat er al vijf jaar eerder een boek over de geschiedenis van het hofje was verschenen – op aandrang van een oud-regent die helaas terecht betwijfelde het vierde eeuwfeest te mogen meemaken – bedachten de regenten om in plaats daarvan een bron te laten slaan en een pomp te laten plaatsen, die dient om voortaan de tuin te kunnen bevoeien. Een wethouder was gevraagd om als eerste, op 26 augustus 2016, aan de zwengel te trekken, maar had te elfder ure afgezegd – geen fraaie beurt voor een bestuurder van de hofjesstad die Haarlem is – zodat regent-voorzitter Jan Willemink dat

dan maar zelf deed, met de hem kenmerkende welsprekendheid. Stichteres Trijn Jansdochter Amen, haar man en nicht daalden vervolgens uit de hemel af om uiting te geven aan hun blijdschap over de nieuwe pomp. Die is gehouwen door de Amsterdamse natuursteenhouwer Tobias Snoep.

Een speciale editie van de Haarlemse Hofjeskrant is gewijd aan het jubileum en een dvd over het jubeljaar, gemaakt door Willem Brand, zal met Kerst worden uitgereikt aan de bewoonsters. Daarop zullen ook beelden te zien zijn van de feestelijke inwerkingstelling van de pomp en de daaropvolgende borrel, die werden bijgewoond door een groot aantal bewoners, regenten en andere belangstellenden.

Jan Willemink vertelt hoe de pomp tot stand kwam.

Trijn Jansdochter Amen is blij met haar pomp.

KUNST IN HET HOFJE VAN NIEUWKOOP NU EEN TRADITIE

De eerste keer was het een experiment, de tweede keer was een prettige herhaling, en bij de derde keer mag je wel spreken van een traditie, zo werd gezegd bij de opening van de derde editie van 'Beelden maken het hof'. Van 2 september tot en met 9 oktober 2016 is de tentoonstelling dagelijks van tien uur 's morgens tot zes uur 's avonds geopend.

Het lijkt erop dat de openlucht tentoonstelling in het Haagse Hofje van Nieuwkoop, dit jaar met werken van 21 leden van de Haagse kunstenaarsvereniging Pulchri Studio, daarmee een vast, twejaarlijks evenement in de ruime hoftuin wordt. De band tussen het Hofje van Nieuwkoop en de kunst

is hecht en gaat ver terug, want in de 19de eeuw verhuurden de regenten het regentenhuis aan Pulchri Studio, en onder de bewoners zijn nog altijd een aantal Haagse kunstenaars te vinden. Als bedankje voor het herhaalde kunstmecenaat kreeg het hofje een ingelijste foto van de kegelbaan die Pulchri Studio in de 19de eeuw mocht

Het Hofje van Nieuwkoop maakt zijn kunstzinnige reputatie weer waar.

aanleggen achter het regentenhuis. Het regentenhuis was trouwens op het ogenblik van opening zelf een kunstwerk, van de inpakkingskunstenaar Christo zo ging de grap, omdat het schuil ging achter een stelling bespannen met geel doek. Het regentenhuis wordt namelijk gerenoveerd nu dat het na ruim tien jaar verhuur weer vrij is gekomen.

Het bestuur van het hofje bezint zich ondertussen op een nieuwe bestemming voor het regentenhuis, waarbij men hoopt op een meer openbare en zo mogelijk culturele bestemming, zodat dit onderdeel van het monumentale hofje toegankelijker wordt voor bewoners, bestuurders en buitenlui.

HEILIGE GEESTHOFJE VIER EEUWEN OUD

Het Haagse Heilige Geesthofje bestaat dit jaar 400 jaar, en in de loop van het najaar zijn er verscheidene festiviteiten om dat heugelijke feit te gedenken.

Op zaterdag 3 september 2016 kregen de bewoners in de hoftuin, geheel in stijl, een 17de-eeuws diner aangeboden, verzorgd door Claudia Vandepoel van cateringbedrijf De Historische Keuken. Op vrijdag 9 september 2016 ontvingen de regenten in de regentenkamer oud-regenten en andere relaties van het hofje voor een feestelijke bijeenkomst in de regentenkamer met aansluitend borrel in de hoftuin. Regent-voorzitter Huib van Eesteren hield een historisch doorwrochte doch geestige feestrede. Van de regenten

Haagse hopjes van het Hooftshofje voor bestuurders en bewoners van het jarige Heilige Geesthofje.

van het Hooftshofje kreeg hij een zak Haagse hopjes voor het jarige hofje, voor regenten en bewoners. Tijdens de borrel kon men in de lo-

geerhuisjes de expositie 'Kunst in het hof', met kunstwerken en gedichten gemaakt door bewoners, bezichtigen. Bij vertrek kreeg het bezoek het boekje uitgereikt dat het hofje heeft laten maken ter gelegenheid van het vierde eeuwfeest.

Ook de rest van Den Haag mocht weten dat het feest was, het poortgebouw was voorzien van een vrolijke banier en er werd gevlagd. Op Open Monumentendag, zaterdag 10 september, was het hofje open voor het publiek, dat werd vergast op een trombonekwartet en een slow food stand. De feestelijkheden zullen worden afgesloten met de Najaarsbijeenkomst, wanneer het LHB bij het Heilige Geesthofje te gast is.

BEZOEK AAN LEEUWARDEN: HOFJESSTICHTERS ONDER HET VOETLICHT

Sinds 1938 staat in Leeuwarden de Fryske Akademy, het wetenschappelijk centrum voor onderzoek en onderwijs met betrekking tot Friesland, zijn cultuur, zijn bevolking en zijn taal in de breedste zin van het woord. Na bijna tachtig jaar was de Akademy wel eens aan een nieuw jasje toe, en dat nieuwe gebouw werd op vrijdag 9 september 2016 officieel geopend door prinses Laurentien.

Maar de academische aftrap vond al op donderdag 8 september plaats, met een openingscongres. Mij was gevraagd of ik misschien iets over mijn onderzoek naar hofjesstichters en hun

drijfveren wilde komen vertellen, met een Friese insteek. Alhoewel dat enkele dagen vooronderzoek in de Friese hoofdstedelijke archieven vereiste, ging ik daar graag op in. Onder de Friese hofjesstichters zijn namelijk wel heel opmerkelijke exemplaren, die goed illustreren wat een hofjesstichter nu eigenlijk dreef om een aanzienlijk deel van het eigen vermogen 'weg te schenken' aan een liefdadige instelling.

Voor het doel van mijn verhaal concentreerde ik me op de stichters in en om Leeuwarden, zoals bijvoorbeeld Viglius van Aytta (1507-1577), de humanist en rechtsgeleerde die als minister in

het verre Brussel werkte en woonde, maar zich altijd Fries bleef voelen. Hij stichtte onder andere een - helaas niet meer bestaand - hofje voor ouderen in Swichum en een college voor studenten in Leuven. Die instellingen werden rijk bedacht, voorzien van fraaie wapenstenen, en van degenen die hier met steun werden begunstigd werd verwacht dat ze tot in de eeuwigheid baden voor het zielenheil van mannetjesputter Viglius en zijn geslacht. Op die manier hoopte Viglius door het nageslacht met affectie te worden herdacht en herinnerd als weldadige stichter. Dat gold eigenlijk, zo denk ik, ook alle hofjesstichters, in Friesland en daarbuiten.

Hoewel ik de beschikbare tijd wat had overschat, ontving mijn voordracht een gunstig onthaal. Ik ontmoette onder andere voogden van LHB-lid Sint Anthony Gasthuis, en mocht nadien over de post een fraai boek ontvangen over een 20ste-eeuwse Friese stichting, waar de wens herdacht te willen worden ook een zeer belangrijke rol speelde. Ach ja, hoe meer de dingen veranderen, hoe meer ze door de eeuwen hetzelfde blijven...

Voordracht voor een Fries publiek. Op de slide een foto van Vredenhof, LHB-lid te Dronrijp.

Henk Looijesteijn

HOFLEVEN IN AMERSFOORT OP DE GEVOELIGE PLAAT

Op vrijdag 16 september werd in het Amersfoortse Armen de Poth de foto-tentoonstelling 'Hofleven, wonen in De Poth' geopend. De Amersfoortse fotograaf Willem Wernsen heeft daarvoor ruim twintig bewoners van het hofje treffend in hun omgeving geportretteerd op zwart-witfoto's. Die worden drie maanden lang in het hofje tentoongesteld als onderdeel van de expositie 033Fotostad.

Filmmaker en gelauwerd fotograaf Leo Erken was gastspreker op de drukbezochte opening van de expositie en sprak lovende woorden over de schijnbare eenvoud van Wernsens portretten. Hij vergeleek Wernsen met grote kunstenaars als Piet Mondriaan en Dick Bruna, die met enkele lijnen een hele wereld wisten op te roepen. Zijn foto's lijken simpel, maar zijn tegelijkertijd gelaagd, aldus Erken. Ze nodigen

uit tot doorkijken, iets wat overigens perfect aansluit bij het overkoepelende thema van 033Fotostad. Stadsdichter Nynke Geertsma droeg vervolgens het speciaal voor deze gelegenheid geschreven gedicht 'Hoffelijkheid' voor, waarin het Pothhofje als wijkplaats wordt bezongen.

Onderdeel van het programma was ook de veiling van een door Wernsen om niet beschikbaar gestelde foto die hij in Gent maakte. Armen de Poth wil graag de historische broodoven in de voormalige bakkerij van het hofje laten restaureren, en daartoe zijn alle bijdragen natuurlijk meer dan welkom. Het vrijegevege gebaar van Wernsen oogstte veel waardering bij de aanwezigen. De veilingmeester wist het 'Het broodmeisje van Wernsen' tenslotte op een bedrag van €1017 te brengen. Een week eerder, tijdens Open Monumentendag, bedroeg de opbrengst uit de verkoop van 'overheerlijk Pothbrood' al €1350, zodat er binnen een week al bijna €2400 is opgehaald voor de restauratie van de broodoven.

Meer informatie is te vinden op www.armendepoth.nl

BOEKENNIEUWS

De hofjeshistoricus werd dit jaar tot dusver bepaald verwend, want heel wat boeken zagen het licht waarin enerzijds de geschiedenis van individuele hofjes en anderzijds de hofjesgeschiedenis in bredere zin onderwerp van onderzoek was.

Om met het laatste te beginnen, zo verschenen in april zowel het boek van Willemijn Wilms Floet als het derde deel van de Hofjesreeks, *Bevorderaars van het goede*. Op de Voorjaarsbijeenkomst en in de vorige Hofjeskrant is daar al uitgebreid bij stilgestaan.

Op 30 maart 2016 verdedigde Frans Gooskens aan de Universiteit van Tilburg zijn proefschrift *Idealen en macht. Het kerkelijk netwerk van Anselmus Fabri van Breda in de vijftiende eeuw en de stichting van apostelhuizen*. Gooskens raakte geïnteresseerd in de figuur van Anselmus Fabri (1379-1449) en het gasthuis voor oude mannen dat op zijn wens in 1455 in Breda werd gesticht.

Dat mondde uit in een tien jaar durend onderzoek naar Fabri's internationale netwerk van vooraanstaande geestelijken, die net als hij 'apostelhuizen' stichtten, een variant van het laatmiddeleeuwse hofje. Ze boden plaats aan twaalf of dertien oudere, arme mannen – soms vrouwen – die werden geacht al

hun bezit aan de stichting af te staan en een streng godsdienstig leven te leiden, waarbij ze baden voor de stichter. Apostelhuizen waren streng in leer en leven en hielden het midden tussen een klooster en een hofje. Men trof ze her en der aan in Engeland, de Zuidelijke Nederlanden en het Rijnland.

Het proefschrift draait om Fabri en zijn netwerk, maar besteedt ook veel aandacht aan het hoe en waarom van de stichtingen van dit netwerk. Het vormt daarmee een belangrijke aanwinst voor het historisch onderzoek naar herkomst en verspreiding van het verschijnsel hofje.

Op de Voorjaarsbijeenkomst werd ook stilgestaan bij de publicatie van twee boeken waarin de geschiedenis van een individueel hofje uitgebreid in aan de orde kwam. Oud-regent en Oud-LHB-bestuurder Pim Verwers werkte tot kort voor zijn dood nog aan een nieuw boek over het Amersfoortse hofje Armen de Poth. Hij heeft de voltooiing nog net

kunnen meemaken. Het boek is rijk geïllustreerd en behandelt verscheidene aspecten van de geschiedenis van dit bijzondere Amersfoortse hofje, zoals de broederschap van de Pothbroeders uit wie het regentencollege ontstond en de verschillende rollen die het hofje in de loop der tijd vervulde – niet elk hofje zal rond een pestziekenhuis zijn gebouwd...

Het Haarlemse Lutherse Hofje, gastheer van de Voorjaarsbijeenkomst, bestond in 2015 400 jaar, als onderdeel van het gebouwencomplex van de Lutherse Kerk waarmee het hofje nog altijd nauw is verbonden. Vandaar dat de geschiedenis van het hofje een hoofdstuk is, geschreven door regent Lieuwe Zoodsma, binnen het gedenboek dat de kerk, eveneens 400 jaar oud, heeft laten maken. Het boek behandelt uiteraard veel meer dan alleen het hofje en geeft een mooie indruk van hoe een kleine maar levendige godsdienstige gemeenschap zich ruim vier eeuwen lang heeft kunnen handhaven.

Het Heilige Geesthofje te Den Haag bestaat dit jaar 400 jaar en heeft bij die gelegenheid een boekje laten verschijnen met een kort maar rijk geïllustreerd overzicht van de geschiedenis van het hofje. Er zijn weinig hofjes die de tand des tijds zo goed hebben doorstaan als dit prachtige voorbeeld van sobere Hollandse renaissancebouwkunst, en het hofje is daarom vaak door kunstenaars als onderwerp uitgekozen. Dat komt ook duidelijk terug in dit boekje.

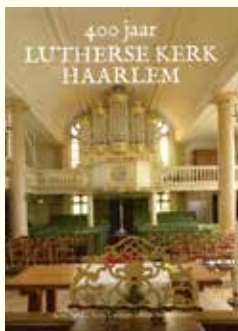
Ook aan de andere kant van de Noordzee verscheen dit jaar een belang-

wekkend boek. In het bijzijn van LHB-erevoorzitter Daan van den Briel (zie zijn verslag daarvan elders in deze krant) werd op 7 mei 2016 *The British Almshouse. New Perspectives on Philanthropy ca 1400-1914* gepresenteerd.

De bundel bestaat uit drie delen: eerst een aantal hoofdstukken over verspreiding in tijd en plaats van Engelse hofjes, de vorm van hun gebouwen en de hofjesgemeenschap, gevolgd door een reeks hoofdstukken over hofjes in verschillende delen van Engeland, één over Anglesey en één over Schotland, en daar-

na een deel met thematische hoofdstukken over reglementen, bezittingen, kleding, voeding, tuinen en sociale status. Het is een boek dat laat zien wat er allemaal mogelijk is op het gebied van historisch hofjesonderzoek in een land dat net zo'n rijke hofjescultuur kent als Nederland. Zoals vaak met bundels wisselen de bijdragen in leesbaarheid, maar daar staat dan tegenover dat het wel vaak diepgravend onderzoek is, waarop verder kan worden gebouwd en op grond waarvan later een goede vergelijking met bijvoorbeeld Nederlandse hofjes mogelijk zou zijn.

BOEKENINFORMATIE

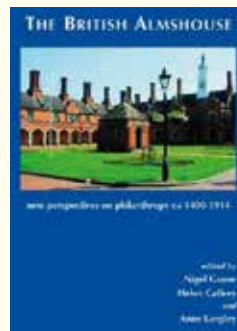
Arno Fafié, Tony Lindijer & Alice Nederkoorn (red.), *400 jaar Lutherse kerk Haarlem*, Uitgeverij Spaar en Hout, ISBN 978908683-0527, gebonden, 224 bladzijden, geïllustreerd in kleur, €27,50.

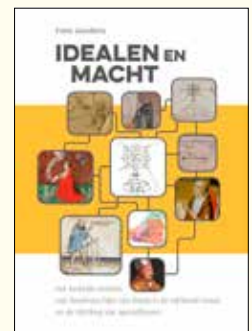
Henk Looijesteijn, *Bevorderaars van het goede. Een kleine bestuursgeschiedenis van het Nederlandse hofje*, Uitgeverij van Stockum, ISBN 978 90 70095 16 1, gebonden, 112 bladzijden, geïllustreerd in kleur, €19,50 (€15 voor deelnemers).

W.J.H. Verwers, *De Armen de Poth. Middeleeuwse institutie, eigentijds hofje*, paperback, 100 bladzijden, geïllustreerd in kleur, uitgegeven in eigen beheer door Stichting De Armen de Poth, te bestellen via info@armendepoth.nl.

Nigel Goose, Helen Caffrey & Anne Langley (red.), *The British Almshouse. New perspectives on philanthropy ca 1400-1914*, FACHRS Publications, ISBN 978-0-9548180-2-9, paperback, 410 bladzijden, geïllustreerd in zwartwit en kleur, £13,20.

Frans Gooskens, *Idealen en macht. Het kerkelijke netwerk van Anselmus Fabri in de vijftiende eeuw en de stichting van apostelhuizen* kan gratis worden gedownload via deze link: https://pure.uvt.nl/portal/files/10987100/Gooskens_Idealen_30_03_2016.pdf. Wie een gedrukte, in kleur geïllustreerde uitgave wil aanschaffen kan dat tegen betaling van €35 inclusief verzendkosten bestellen bij de auteur: goosadel@ziggo.nl.

Willemijn Wilms Floet, *Het hofje. Bouwsteen van de Hollandse stad, 1400-2000*, Uitgeverij Vantilt, ISBN 978 94 6004 214 0, paperback, 224 bladzijden, geïllustreerd in kleur, €29,50.

Henk Looijesteijn, *Vierhonderd jaar Heilige Geesthofje Den Haag*, Uitgeverij van Stockum, ISBN 978 90 70095 18 5, paperback, 24 bladzijden, geïllustreerd in kleur, €8,50 (€7,50 voor deelnemers).